

UDK: 347.72:659.23

CERIF: S144, S155

ТИП РАДА: ИЗВОРНИ НАУЧНИ РАД

Милена МИТРОВИЋ*

студент мастер студија на Правном факултету Универзитета
у Београду

РАЗВОЈ ПРАВНОГ ОКВИРА ЕУ О НЕФИНАНСИЈСКОМ ИЗВЕШТАВАЊУ

Сажетак

Предмет законске регулативе до недавно је још увек искључиво било објављивање финансијских извештаја и извештаја о пословању, док је објављивање нефинансијских извештаја било углавном на добровољној основи. Заштити интереса инвеститора и других носилаца интереса пословања (стејкхолдера) остваривана је посредством финансијских и извештаја о пословању, али је постало јасно да они нису довољни да одговоре на информационе захтеве заинтересованих лица. Нефинансијско извештавање постаје предмет посебног интересовања након доношења Директиве о извештавању којом је предвиђена обавеза објављивања извештаја за велика друштва која су друштва од јавног интереса, матична привредна друштва великих група, у оба случаја са преко 500 запослених. Рад анализира изворе, субјекте, предмет и циљ објављивања нефинансијских извештаја. Имајући у виду прејензије Републике Србије да приступају ЕУ, обавезе преузете потписивањем Споразума о стабилизацији и придруживању и посебно порас значаја извештавања о нефинансијским показатељима, рад разматра и питање хармонизације српских прописа са правом ЕУ.

* Електронска адреса аутора: msmilena.mitrovic@gmail.com.

Кључне речи: Нефинансијско извештавање. – Заштити заинтересованих лица (стијекхолдера). – Друштвено одговорно пословање. – Директивна о нефинансијском извештавању.

I Увод

Традиционалан начин заштите носилаца интереса пословања, пре свих инвеститора и поверилаца, подразумева информисање путем објављивања финансијских извештаја и извештаја о пословању. Данас се такав вид заштите сматра недовољним услед чињенице да финансијски извештаји не пружају информације које су довољне за сагледавање целокупног стања и положаја друштва, већ су превасходно усмерени на пружање података о његовом финансијском стању.

Да би се правилно схватио значај и место нефинансијских извештаја у систему информисања, важно је истаћи да нефинансијски извештаји не представљају замену, нити допуну финансијских извештаја, већ одговор на потребу да се дејство објављивања прошири на друге информације од значаја за кориснике. То се, пре свега, односи на информације о пословној стратегији, политици управљања ризицима, пословном моделу, еколошким, кадровским и социјалним питањима. Све више се говори о томе да привредна друштва треба да допринесу елиминисању мита и корупције, као и унапређивању људских права. Управо у томе се огледа посебност ових извештаја у односу на финансијске који те податке не садрже, али и у односу на извештаје о пословању који те податке садрже у обиму који је недовољан да одговори на захтеве и потребе корисника извештаја.

Упркос потреби да друштва делују транспарентније, друштва нису увек вољна да (нефинансијске) информације ставе на располагање заинтересованим лицима. Искуство у вези са нефинансијским извештавањем је показало да је овај начин извештавања посебно користан *инвестицијорима*.¹ Ипак, у пракси је објављивање информација

1 Према истраживању које је спровео CFA институт (*Chartered Financial Analyst*) у 2015. и 2017. години, инвеститори користе макар један од ESG (*Environmental, Social and Governance*) фактора. Већина испитаника (84%) су навели да користе информације о корпоративном управљању **понекад, често или увек**. Само 2% је навело да их никад не користи. Чак 58% је навело да користи информације о одрживости, док је 12% изјавило да их **никада не користи**. Више о резултатима истраживања вид. CFA institute, CFA Institute Member Survey Report – Usefulness of Key Performance Indicators and Other Information Reported Outside Financial Statements, доступно на адреси: www.cfainstitute.org/Survey/KPIs_survey.pdf, 2018, 10. 11. 2019, 10.

коришћено у циљу стварања *боље слике њивредној друштвима* у јавности. Информације су често биле *селективно и неблаговремено* објављиване, што је довело до бројних негативних последица. Мали број друштава је објављивао нефинансијске извештаје, а уз то ни *квалитет информација* није био задовољавајући.² Због уочених проблема, интензивирао је рад на доношењу стандарда и прописа којима би се уклонио постојећи несклад по питању садржине и обавезности објављивања нефинансијских информација. На том плану се посебно истакла ЕУ доношењем Директиве о извештавању која на прилично свеобухватан начин, али уз задржавање флексибилности, уређује обавезу објављивања, садржај и одговорност за објављивање нефинансијских извештаја.³

Нефинансијско извештавање почиње да се развија почетком седамдесетих година прошлог века, али је тек у последњих неколико година, а нарочито после доношења Директиве о извештавању, доживело експанзију и постало саставни део института информисања у свим важнијим правним системима. У српском праву, за сада, не постоје одредбе које регулишу објављивање нефинансијског извештаја, али је регулисана обавеза састављања годишњег извештаја о пословању који у садржинском смислу има сличности са нефинансијским извештајем који уређује Директива о извештавању. Значај Директиве о извештавању за српско право се нарочито огледа у околности да је Србија потписивањем Споразума о стабилизацији и придруживању преузела обавезу хармонизације са правом ЕУ, али и чињеници да је

2 Према подацима Европске комисије, број великих друштава која су извештавала је око 2500 наспрам бројке од 42000 колико има друштава која се сматрају великим на подручју ЕУ. Вид. Предлог Директиве о нефинансијском извештавању (European Commission, Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC as regards disclosure of non-financial and diversity information by a certain large companies and groups, Strasbourg, 16. 4. 2013) – Предлог Директиве о извештавању, доступно на адреси: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52013PC0207>, 12. 11. 2019, 2–4.

3 Директива о нефинансијском извештавању (Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity undertakings and groups, Brussels, 2014) – Директива о извештавању, доступно на адреси: www.eur-lex.europa.eu, 15. 7. 2019. У овом раду неће бити речи о одговорности за извештавање, будући да тако сложено питање превазилази обим овог рада. Могући правац даљег развоја одговорности за нефинансијско извештавање у српском праву би могао да буде уређен по уледу на одговорност за извештавање јавних друштава, будући да су управо ова друштва субјекти извештавања према Директиви о извештавању (поред других критеријума по којима се одређују субјекти). О уређењу одговорности за извештавање друштава на финансијском тржишту овде неће бити речи. Више о томе вид., примера ради: Зоран Арсић, „Одговорност за садржину проспекта“, *Право и њивреда*, бр. 9–12/2004, 75–83; Владимир Марјански, „Недостаци проспекта“, *Право и њивреда*, бр. 4–6/2010, 303–313.

нефинансијско извештавање присутно у свим правним системима као важан део механизма компанијског права у области информисања и заштите заинтересованих лица.

II Принципи извештавања

Ефикасност информисања је битно условљена уједначеношћу (стандардизацијом) садржине извештаја. Ово посебно стога што корисницима није довољно само да имају информације, већ им је потребно и да су у стању да их упореде и на тај начин истински разумеју промене које су наступиле у периоду између два извештаја.⁴ Данас постоји приличан број стандарда који садрже принципе и препоруке који се односе на извештавање, од којих су неки универзално прописани у готово свим стандардима и кодексима корпоративног управљања, а уједно су прихваћени и у пракси.

Директива о извештавању је препознала потребу да друштва прилагоде својим особеностима извештавање, те им је омогућила да се приликом састављања извештаја слободно одреде између националних оквира, оквира Уније или међународних стандарда извештавања, уз једину обавезу да наведу на које су се ослонили.⁵ Поред тада постојећих оквира и стандарда, Европска комисија је израдила Смернице за нефинансијско извештавање које, иако нису обавезујуће, имају велики значај будући да су у њима сажети принципи и препоруке постојећих стандарда.⁶ Обично се као кључне вредности наводе *ујоредивост* извештаја, *јачност* наведених података, *релевантност* података, *разумљивост*, *редовност* и *благовременост* приликом извештавања. Осим тога, важан је и начин пласирања информација који треба да обезбеди једнаку и laku доступност информација свим заинтересованим лицима, за шта се очекује свесрдна помоћ модерних средстава комуникације, а нарочито интернета. Поменути квалитети су међузависни. Не може се говорити о упоредивости без редовности и благовремености, нити ако информације нису релевантне. Нередовно извештавање може погубно утицати на

4 Због тога неки аутори блиско везују разумљивост и стандардизацију. Hanno Merkt, „Disclosing Disclosure: Europe’s Winding Road to Competitive Standards of Publication of Company – Related Information“, *Reforming Company and Takeover Law in Europe* (eds. Guido Ferrarini, Klaus J. Hopt, Jaap Winter and Eddy Wymeersch), Oxford, 2004, 141.

5 Директива о извештавању, чл. 19а ст. 1. Директива о извештавању у преамбули, рецитал 9 наводи, *exempli causa*, оквира који се могу користити.

6 Смернице Комисије за нефинансијско извештавање (European Commission, Guidelines on Non-financial Reporting, Brussels, 2017), доступно на адреси: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52017XC0705\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52017XC0705(01)), 15. 10. 2019.

својство релевантности. Тачност наведених података је *conditio sine qua non* за правилно извештавање. Једнако је важно да информације буду изложене на јасан и разумљив начин. Наведени принципи су присутни и у домаћем праву, захваљујући томе што је Кодекс корпоративног управљања ПКС препознао њихов значај.⁷ Према томе, не може се издвојити најважнији принцип. Дobar начин, према неким ауторима, да се осигурају наведени квалитети јесте прописивање обавезе спољне ревизије.⁸ Значајну улогу има и прописивање одговорности лица која састављају извештаје. Дакле, потребно је обезбедити примену стандарда извештавања тако што ће се обезбедити независна верификација извештаја у садејству са адекватним санкционисањем одговорних лица. Принципи разумљивости (јасности), релевантности и редовности (и благовремености) су основни принципи који се помињу у готово свим радовима посвећеним извештавању, те ће у даљем тексту бити изложена управо наведена три.⁹

7 Кодекс Корпоративног управљања Привредне коморе Србије – Кодекс ПКС, доступно на адреси: <http://www.pks.rs/SADRZAJ/Files/Tekstil%20i%20koza/Kodeks%20korporativnog%20upravljanja.pdf>, 10. 10. 2019, принцип 14 препоруке 1, 2 и 3; принцип 33, препоруке 3 и 4; принцип 37, препоруке 3, 4 и 5; принцип 38, препорука 3.

8 Више о томе у: Ioannis Ioannou, George Serafeim, The Consequences of Mandatory Corporate Sustainability Reporting, доступно на адреси: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1799589, 18. 7. 2019, 12; Вид. и Смернице Комисије за нефинансијско извештавање, 7.

9 Ове принципи се помињу, примера ради, у следећим документима: Препоруке уз принцип 37 Кодекса корпоративног управљања ПКС; Смернице Комисије за нефинансијско извештавање, 5; ОЕЦД Г20 принципи корпоративног управљања, принцип V, Препорука 9, тачке В и Е; Кодекс Београдске берзе, 2. део, Поглавље 1, чл. 3... Тако и: Hanno Merkt, „European Company Law Reform: Struggling for a More Liberal Approach“, *European Company and Financial Law Review*, Vol. 1, Nr. 1/2004, 31–33. За детаљније информације вид. Међународни стандард ISO 26000 (Standard ISO 26000), International Standardization Organization, Standard ISO 26000 – ISO 26000, принцип транспарентности 4.3, 10; Смернице за мултинационалне компаније (Guidelines for Multinational Enterprises) – ОЕЦД смернице за извештавање мултинационалних компанија, OECD Publishing, 2011, доступно на адреси: www.oecd.org, 10. 10. 2019, 42; ОЕЦД Г20 принципи корпоративног управљања (OECD G20 Principles of Corporate Governance), Принцип V, OECD publishing, Turkey, 2015, доступно на адреси: <http://www.oecd.org/corporate/ca/corporategovernanceprinciples/31557724.pdf>, 10. 10. 2019. Вид. Међународни оквир интегралног извештавања (The International <IR> Framework), The international Integrated Reporting Council (IIRC), The International <IR> Framework, доступно на адреси: <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2013/12/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf>, 22. 10. 2019, 21–23; Принцип 14 и препоруке уз тај принцип, Кодекс ПКС, 4; Кодекс Београдске берзе, 2. део, поглавље 1, чл. 3, доступно на адреси: <https://www.belex.rs/data/2012/05/00074542.pdf>, 10. 10. 2019.

1. Принцип разумљивости (јасности)

Објављени подаци су корисни за адресате само ако су они у стању да их разумеју. У том циљу, потребно је водити рачуна да језичка формулација која се користи приликом објављивања информација буде јасна и прецизна, што препознаје већина стандарда.

Од суштинске је важности да се одговори на питање коме треба да буду разумљиви извештаји. Да ли се треба управљати према неуком лицу, професионалцу или хипотетичком инвеститору који је просечно разуман и способан?¹⁰ Између знања и способности горе наведених лица је очигледна разлика. Ипак, чини се да је критеријум хипотетичког просечног инвеститора најприхватљивији, иако неки аутори заступају став да се треба управљати према професионалном инвеститору.¹¹ Остаје проблематично разумевање правног стандарда „просечни инвеститор“, јер је правни стандард подложен разним интерпретацијама и у оквиру једног националног права, а када се на то дода чињеница да се Директива о извештавању примењује у целој ЕУ (где се такође препушта националним судовима и надлежним органима да тумаче овај правни стандард), јасно је колико то може бити комплексан подухват. Смернице ЕУ за састављање нефинансијских извештаја предлажу да друштва треба да узму у обзир „информационе захтеве релевантних носилаца интереса пословања као групе, а не потребе или преференције појединих, атипичних или оних који имају неразумне захтеве“.¹² Поред тога, треба избегавати коришћење претерано комплексних израза који често могу бити вишезначни, при чему се не сме угрозити испуњавање захтева потпуног информисања о релевантним чињеницама.¹³

2. Принцип релевантности

Не може се замислити стандард, а да у њему није истакнут значај релевантности информација. У сваком се помињу информације које

10 Hanno Merkt, „Creditor Protection Through Mandatory Disclosure“, *European Business Organization Law Review*, Vol. 7, Nr. 1/2006, 117.

11 H. Merkt, 118.

12 Смернице Комисије за нефинансијско извештавање, 9.

13 Више о проблемима, као и решењима за претерану комплексност или обим објављивања вид. у: Karsten Engsig Sørensen, „Disclosure in EU Corporate Governance – A Remedy in Need of Adjustment“, *European Business Organization Law Review*, Vol. 10, Nr. 2/2009, 272–276. Више о ограничењима разумевања вид. Thomas S. Ulen, „Information in the Market Economy – Cognitive Errors and Legal Correctives“, *Party Autonomy and the Role of Information in the Internal Market* (eds. Stefan Grundman, Wolfgang Kerber, Stephen Weatherill), Walter de Gruyter, Berlin – New York, 2001, 98–129.

имају карактер „материјалне“, „битне“ или „релевантне“.¹⁴ Најопштије, релевантне информације се могу дефинисати као информације које би разуман инвеститор узео у обзир приликом одлучивања о улагању или приликом гласања.¹⁵

Управа друштва има кључну улогу приликом састављања извештаја. Чланови управе су ти који ће одлучити након разматрања релевантних околности да ли је и у коликом обиму целисходно објављивање, процењујући трошкове и могућност наступања штете ако се објави превише, премало, или се објаве погрешне информације. Услед присуства дискреције у процесу састављања извештаја, друштва често теже квантитету уместо квалитету објављених информација, тако да кориснике „обасипају“ великим бројем информација које за њих или нису уопште корисне (јер нису релевантне), или они нису у стању да их обраде (јер нису разумљиве). Објављивањем ирелевантних информација, извештавање постаје контрапродуктивно и додатно умањује, ионако ограничену, способност корисника да информације обраде. Констатација о ограниченој способности адресата да обраде информације је, иако не у једнакој мери, примењива како на неуке улагаче, тако и на професионалце. Истина је да је професионалном улагачу лакше да у мноштву информација идентификује оне који су му релевантне, што ипак не значи да за њих превелики број информација не представља проблем.¹⁶ Није пожељна ни друга крајност – објављивање недовољно информација, при чему је јасно да ниједна управа неће објавити апсолутно све информације које она има на располагању. Неки аутори сматрају да је поверљивост података један од основних инструмената за успешно надметање на тржишту.¹⁷ Стога, треба тежити томе да се обезбеди објављивање онолико информација колико је неопходно корисницима за доношење „информисаних“ одлука. Треба нагласити да, иако се термини „*transparency*“ и „објављивање“ често користе као синоними, они не морају имати исто значење услед чињенице да објављивање може служити за прикривање стварног стања друштва тако што друштва објављују велики број ирелевантних информација.¹⁸ Могло би се рећи да се неинформисаност услед недостатка информација

14 Кодекс корпоративног управљања ПКС у принципима 14, 33, препорука 3 уз принцип 37, принцип 38; ОЕЦД Г20 принципи корпоративног управљања помињу у принципу V; ОЕЦД смернице за извештавање мултинационалних компанија, принцип III.

15 ОЕЦД Г20 принципи корпоративног управљања, принцип V. Слично и: Смернице Комисије за нефинансијско извештавање, 5.

16 Carolin Stahl, *Information Overload am Kapitalmarkt*, Nomos, 2013, 74.

17 Sergio Gilotta, „Disclosure in Securities Markets and the Firm’s Need for Confidentiality: Theoretical Framework and Regulatory Analysis“, *European Business Organization Law Review*, Vol. 13, Nr. 1/2012, 49.

18 Vuk Radović, Fernandez Zara, Huan Karlos, *Korporativno upravljanje (dopunjeno izdanje)*, International Finance Corporation, Beograd, 2011, 354. Због тога неки аутори на-

или недостатак релевантних информација у коначном исходу своде на исто.¹⁹ Ирелевантне информације често могу бити обмањујућег карактера, објављене у циљу да кориснике увере у постојање неких чињеница које не постоје или које имају сасвим другачији значај. Један од предлога је да друштва уопште не треба да објаве ирелевантне информације, јер би оне могле да одвуку пажњу корисника са релевантних информација.²⁰ Међутим, оно што није забрањено – дозвољено је. Евидентно је да друштва, поготово када извештавају на добровољној основи или када у обавезне извештаје укључе додатне информације, користе прилику да себе прикажу у бољем светлу, па је тешко рећи где престаје да се негује политика транспарентности, а почиње маркетинг. То треба разликовати, мада није нимало једноставно, од случаја када се у извештај укључи констатација да неки ризик (за који је заинтересована јавност) није остварив у датом моменту, јер се на тај начин ставља до знања да друштво прати могућност остваривања ризика.²¹ У таквим случајевима је неопходно водити рачуна о степену остваривости датог ризика, што уједно представља одлучујући фактор да ли ће информација бити релевантна.

3. Принцип редовности и благовремености

Један од основних приговора који се упућује нефинансијском извештавању јесте да извештавање није довољно редовно, те да пролази велики временски период између два извештаја. Тиме се онемогућава корисницима да прате промене и упоређују податке. У овом раду ће се појмом „редовност“ обухватити и благовременост, јер сматрамо да једно без другог није значајно. Дакле, друштво треба да извештава не само редовно, већ и благовремено, што препознаје и српски Кодекс корпоративног управљања.²²

Постоје залагања да извештавање, осим као периодично (редовно), треба да буде и континуирано.²³ Периодично извештавање подра-

глашавају да постоји потреба да се обезбеди објављивање лоших вести. Н. Merkt (2004), 12.

19 Један аутор на врло сликовит начин објашњава ову појаву следећим речима: „Не постоји суштинска разлика између догађања променљиве која није случајна, али о којој имамо парцијалне или недовољне информације и предвиђања случајних променљивих“. Насим Николас Талеб, *Црни Лабуд*, Хеликс, Смедерево, 2015, 140.

20 Н. Merkt (2004), 31.

21 Финални извештај – Препоруке радне групе о објављивању финансијских информација у вези са климатским питањима (European Commission, Final report – Recommendation of the Task Force on Climate-related Financial Disclosures), доступно на адреси: www.fsb-tcfd.org, 12. 10. 2019, 51.

22 Кодекс ПКС, препоруке уз принцип 37.

23 Извештај Високе групе експерата компанијског права о модерном правном оквиру за компанијско право у Европи (Report of the High Level Group of Company Law Experts

зумева да се извештаји објављују у правилним временским размацима, услед чега је могуће да поједине информације не буду обухваћене јер су настале у међупериоду, тако да губе својство релевантности које је временски ограничено. Међутим, обзиром да трошкови нефинансијског извештавања нису занемарљиви, као и да је ова врста извештавања тек у повоју, није реално очекивати да ће овај тренд скорије заживети у погледу нефинансијског извештавања. Интересантно је да Кодекс ПКС препоручује да друштво информације о појединим друштвено одговорним активностима треба да објављује *континуирано* на својој интернет страници, што је напредно решење чак и у поређењу са светским трендовима који махом још увек говоре о редовном извештавању.²⁴ За сада, постизање редовности у смислу периодичног извештавања представља приличан подухват.

Закључно, друштво треба да извештава редовно (и благовремено), водећи рачуна да објави све релевантне информације на јасан и прецизан начин. Извештаји треба да буду једнако и лако доступни свим заинтересованим лицима, уз обезбеђивање благовременог и економичног приступа корисницима.²⁵

III Извори, субјекти и предмет извештавања

1. Извори нефинансијског извештавања

Када је реч о регулативи у области нефинансијског извештавања, премда она још увек није комплетна, учињени су значајни напори да се објављивање нефинансијских извештаја учини обавезним, као и да се стандардизује поступак њиховог састављања. Упоредо са тим процесом, развијале су се нове форме извештаја – од извештаја о додатој вредности, па све до интегралног модела извештавања. Процес још увек није довршен јер задовољавајући ниво регулативе у погледу стандардизације и контролних механизма није успостављен. Ипак, прописивањем обавезности, уз стандардизацију, учињен је велики корак у односу на стање од пре неколико година када су ови извештаји објављивани искључиво када то управа оцени да је потребно и уз готово неограничену дискрецију у погледу избора информација.²⁶ Највећи допринос, барем

on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe, Brussels, November 2002) – Извештај Високе групе експерата, доступно на адреси: http://ec.europa.eu/internal_market/company/modern/index_en.htm#background, 10. 7. 2019, 34.

24 Кодекс ПКС, принцип 33, препорука 4.

25 ISO 26000, 10; ОЕЦД смернице за извештавање мултинационалних компанија, 43.

26 Више о предностима и недостацима обавезног објављивања, вид. Небојша Јовановић, „Извештавање о пословању акционарског друштва“, *Корпоративно управ-*

када је о Европи реч, учињен је доношењем Директиве о извештавању, која представља допуну Рачуноводствене директиве.²⁷ Директива о извештавању представља израз тенденција изложених у извештају Ви-соке групе експерата, Акционом плану ЕУ и другим документима који су истицали значај објављивања нефинансијских информација, и уопште значај унапређивања транспарентности и заштите како инвеститора, тако и других носилаца интереса пословања. Разлози доношења Директиве о извештавању су бројни, али су се два посебно издвојила – недовољна транспарентност у погледу нефинансијских информација и недостатак различите заступљености у одборима директора.²⁸ Основни циљеви прокламовани Директивом о извештавању су: идентификација и праћење ризика; јачање поверења инвеститора и потрошача; омогућавање праћења утицаја пословања друштва и одрживо, одговорно, транспарентно и друштвено одговорно пословање.²⁹

Писци Директиве о извештавању су се определили за приступ минималне хармонизације, тако да државе чланице имају довољно простора за прилагођавање одредаба специфичностима правног система, уз јачање и унапређивање постојећег степена заштите, без бојазни да ће се на тај начин умањити ниво затечене правне заштите у развијеним земљама, што се истиче као главни недостатак максималне хармонизације.³⁰ Ипак, за групе привредних друштва која послују у више земаља чланица могу се јавити тешкоће приликом усклађивања са захтевима које постављају различита национална законодавства на

љање: *групи гео* (ур. Мирко Васиљевић, Вук Радовић), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2009, 193–197.

27 Рачуноводствена директива (European Commission, Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings, amending Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC, Brussels, 2013) – Рачуноводствена директива, доступно на адреси: www.eur-lex.europa.eu, 8. 8. 2019.

28 Предлог Директиве о извештавању, 4.

29 Директива о извештавању, преамбула, рецитал 3.

30 На пример, Француска је још седамдесетих година прописала обавезу да друштва са преко 300 запослених у годишње извештаје укључе 134 индикатора везана за запослене. 2010. је донет пакет мера „*Grenelle II*“ којим се обавезују друштва са преко 500 запослених да извештавају о нефинансијским аспектима пословања почевши од 2012. За још примера вид. Веселин Поповић, Ранко Бојанић, Бранислав Неранџић, Александра Тодоровић, „Дилеме и изазови нефинансијског извештавања-место и улога контролинга“, *Улога интерне ревизије и контролинга у нефинансијском извештавању*, доступно на адреси: <http://www.ftn.uns.ac.rs/102841300/uloga-interne-revizije-i-kontrolinga-u-nefinansijskom-izvestavanju>, 10. 10. 2019, 24; Мирко Васиљевић, *Корпоративно управљање – изабране теме*, Удружење правника у привреди Србије, Београд, 2013, 128–132. Више о плуралитету конститутивних интереса, вид. М. Васиљевић, 142–148.

основу слободе коју им минимална хармонизација пружа.³¹ Што се српског права тиче, не постоји један закон који систематично излаже правила о обелодањивању информација нефинансијског карактера. Истина, постоје одредбе о појединим информацијама нефинансијског карактера које улазе у садржај извештаја о пословању, што ипак није довољно да би се говорило о постојању обавезе објављивања нефинансијског извештаја, али је у функционалном и садржинском смислу најближе томе.

2. Субјекти

Критеријуми за одређивање субјекта обавезе се могу различито поставити, зависно од циља који се жели постићи. Определивање се уобичајено чини према критеријуму форме или величине друштва (по-некад комбиновано).³² Обзиром на то да обавеза извештавања подразумева значајно ангажовање ресурса, писци Директиве о извештавању су се одлучили за приступ који као критеријум узима и величину друштва, те су субјекти велика друштва и групе, са преко 500 запослених и која су истовремено субјекти од јавног интереса.³³

Прво треба појаснити услове за испуњавање критеријума великог друштва и друштва од јавног интереса. Према Рачуноводственој директиви, велика друштва и групе су друштва која прелазе граничне вредности најмање *два* од наведена *шири* критеријума: билансна сума већа од 20.000.000 евра; нето приход већи од 40.000.000 евра и просечан број запослених током финансијске године већи од 250.³⁴ Са друге стране, субјекти од јавног интереса су: друштва чијим се хартијама тргује на регулисаном тржишту (котирана), кредитне институције, осигуравајућа друштва и друштва које је држава чланица именовала субјектима од јавног интереса.³⁵ Напред поменути услови су *кумулятивно* постављени, чиме је неоправдано сужен круг друштава. Критеријум уистину јесте прилично прецизан у делу у коме се одређује круг друштава која се сматрају великим обзиром да су критеријуми обима пословања и броја запослених квантитативно изражени. То, међутим, није случај са одредбом која прописује критеријуме за стицање статуса субјекта од јавног интереса обзиром на то да су државе чланице овлашћене да прогласе поједина друштва за субјекте од јавног интереса. Критеријуми на основу

31 Dániel Gergely Szabó, Karsten Engsig Sørensen, New EU Directive of Non-financial Information (CSR), доступно на адреси: <https://ssrn.com/abstract=2606557>, 15. 7. 2019, 8.

32 Татјана Јевремовић Петровић, „Обавезно објављивање као инструмент заштите поверилаца у компанијском праву“, *Право и привреда*, бр. 4–6/2011, 202.

33 Директива о извештавању, чл. 19а ст. 1.

34 Рачуноводствена директива, чл. 4.

35 Рачуноводствена директива, чл. 2 ст. 1.

којих се одлучује о проглашавању су постављени врло уопштено. Одлука се може донети обзиром на, примера ради, *йрпроду йословања, величину или број зайослених*, што је предмет дискреционе оцене надлежног органа сваке државе чланице и због чега може доћи до великих разлика између држава чланица у погледу проглашавања друштава за субјекте од јавног интереса.³⁶ Чини се да није било оправданог разлога за такво додатно сужавање, обзиром на то да је изузимањем малих и средњих привредних субјеката круг већ сужен, и то значајно, што је био начин да се избегне наметање несразмерних трошкова.³⁷ Додатни разлог јесте што је у мањим друштвима теже обезбедити ефикасну проверу података обзиром да им често мањка особља за тако нешто.³⁸ Бољи приступ би био опредељивање за критеријум *ийиа друшйива* (јавно или затворено), који по правилу значи и обим друштва и његовог пословања.³⁹

Већ је било речи да у српском праву постоји обавеза састављања годишњег извештаја о пословању, који су дужни да саставе велика правна лица,⁴⁰ јавна друштва,⁴¹ односно друштва која се припремају да

36 Рачуноводствена директива, чл. 2 ст. 1.

37 Мала и средња привредна друштва чине **99%** регистрованих друштава у Европској унији. Подаци доступни на адреси: https://ec.europa.eu/growth/smes_en, 16. 11. 2019, интернет извор без броја странице. Додавање критеријума да друштво мора бити од јавног интереса, што према нацрту Директиве о извештавању није био случај, довело је до тога да се број обухваћених друштава смањио са 18.000, колико би износио да се остало при решењу из Предлога Директиве о извештавању, на 6.000 (у односу на укупан број од 42.000 колико има великих друштава). Вид. Предлог Директиве о извештавању, 4; вид. и: Скраћени пратећи извештај уз Предлог директиве о нефинансијском извештавању (European Commision, European Staff Working Document Executive Summary of the Impact Assessment Acompaining the Document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC as regards disclosure of non-financial and diversity information by a certain large companies and groups, Strasbourg, 16. 4. 2013) – Радни документ, доступно на адреси: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52013SC0127>, 11. 11. 2019, 6.

38 Н. Merkt (2006), 111.

39 Т. Јевремовић Петровић, 202.

40 Велика правна лица су лица која прелазе најмање два од наведена три критеријума: просечан број запослених 250; пословни приход 35.000.000 евра у динарској противвредности и просечна вредност пословне имовине 17.500.000 евра у динарској противвредности. Вид. Закон о рачуноводству, *Службени йласник РС*, бр. 62/2013 и 30/2018, чл. 6 ст. 4.

41 Закон о тржишту капитала – ЗТК, *Службени йласник РС*, бр. 31/2011, 112/2015 и 108/2016, чл. 81.

ЗТК у члану 2 тач. 43 дефинише јавно друштво као друштво које је успешно извршило јавну понуду хартија од вредности или друштво чије су хартије од вредности укључене у трговину на регулисаном тржишту, односно мултилатералној трговачкој платформи у Републици.

постану јавна у складу са Законом о тржишту капитала.⁴² За разлику од Директиве о извештавању, српско право не обавезује сва правна лица која су субјекти од јавног интереса, већ издваја као обвезнике *јавна друштва и велика јавна лица*, док оставља по страни лица које Влада прогласи правним лицима од јавног интереса за Републику Србију.⁴³ Друга разлика јесте што Директива о извештавању у круг друштва од јавног интереса додаје *кредитне институције и осигуравајућа друштва*, што српско право не чини.⁴⁴ Корисно је направити осврт у погледу тога ко је субјект обавезе објављивања извештаја о корпоративном управљању обзиром на то да је Директива о извештавању предвидела да се информације о спровођењу политике различите заступљености у одборима објављују у оквиру извештаја о корпоративном управљању који је саставни део извештаја о пословању. Према праву ЕУ, то су друштва од јавног интереса чије су преносиве хартије од вредности укључене за трговину на регулисаном тржишту било које државе чланице.⁴⁵ Са

42 Закон о рачуноводству, чл. 29.

43 Према чл. 2. Закона о ревизији, *Службени гласник РС*, бр. 62/2013 и 30/2018, то би била: 1) велика правна лица разврстана у складу са законом који уређује рачуноводство; 2) правна лица која се сматрају јавним у складу са законом којим се уређује тржиште капитала; 3) сва правна лица које Влада на предлог надлежног министарства прогласи правним лицима од јавног интереса за Републику Србију, независно од њихове величине.

44 Постоје добровољне иницијативе које настоје да побољшају транспарентност и друштвену одговорност привредних субјеката. Примера ради, Народна банка Србије је један од оснивача и потписника иницијативе „Глобални договор Уједињених нација у Србији“. Више о томе доступно на адреси: <http://www.ungc.rs>, 10. 12. 2019. На банке и осигуравајућа друштва се такође примењују Закон о заштити животне средине, Закон о раду, Закон о води и други релевантни закони који се односе на области о којима треба извештавати у складу са Директивом о извештавању, а према којима они имају обавезу да ускладе њихово пословање са тим прописима. Ипак, ови закони не прописују дужност извештавања. Међутим, банке и осигуравајућа друштва (изузетак су, на пример, друштва за узајамно осигурање) делатност претежно обављају у форми акционарског друштва. Ако су притом у питању јавна акционарска друштва, она подлежу обавези објављивања изјаве о корпоративном управљању чиме се посредно намеће обавеза објављивања нефинансијских информација будући да Кодекс ПКС садржи принципе и препоруке које за циљ имају повећање транспарентности и друштвене одговорности компанија (на пример, принципи 33, 38 итд.). Друштва ће морати да укључе у изјаву о корпоративном управљању барем констатацију да нису поступила у складу са Кодексом корпоративног управљања, као и објашњење зашто то нису учинила. На тај начин се могу постићи одређени ефекти нефинансијског извештавања.

45 За одговор на питање која друштва спадају у друштва од јавног интереса, вид. Рачуноводствена директива, чл. 2 ст. 1 тач. а у вези са чл. 20 ст. 1.

друге стране, у српском праву су субјекти само јавна друштва (према Закону о привредним друштвима, то су јавна акционарска друштва).⁴⁶

3. Предмет извештавања

Друштвена одговорност друштава (*CSR – Corporate Social Responsibility*) данас има шири обухват него што је то првобитно био случај. Наиме, друштвена одговорност се поимала као концепт у складу са којим би друштва требало да интегришу у своје пословање и бригу о социјалним питања и околини, при чему је *добровољност* била главна одлика.⁴⁷ Проширење концепта пропраћено је и инсистирањем на успостављању одговорности друштва за утицај на носиоце интереса пословања.⁴⁸

Данас, нефинансијско извештавање обухвата велики број информација које се односе на различите области. Према мишљењу неких аутора, садржину нефинансијских извештаја чине информације које преостану након што су кључни *финансијски* показатељи издвојени и укључени у финансијске извештаје, истичући да те информације могу бити како квалитативног, тако и квантитативног карактера.⁴⁹ Са становишта важности информација, чињеница да нису обухваћене финансијским извештајем не доводи у питање њихову релевантност за кориснике. Напротив, нефинансијски подаци могу бити од суштинског значаја за разумевање положаја друштва као и финансијски подаци. Директива о извештавању је прецизирала да нефинансијски извештаји треба да обухвате информације које су нужне за разумевање развоја, пословних резултата и положаја друштва.⁵⁰ Друштва треба у овим извештајима да размотре и питање утицаја његових активности која се односе *барем* на питања околине, социјална и кадровска питања,

46 Упор. Закон о привредним друштвима – ЗОПД, *Службени гласник*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 – др. закон, 5/2015 и 44/2018, чл. 368 са Законом о рачуноводству, чл. 29. Према је обавеза подношења изјаве о корпоративном управљању предвиђена у српском праву само за јавна (односно јавна акционарска према Закону о привредним друштвима) друштва, сва остала друштва се подстичу да примењују принципе и препоруке Кодекса корпоративног управљања. Вид. Кодекс ПКС, 3.

47 Iris Barsan, „Corporate Accountability: Non-financial Disclosure and Liability – A French Perspective“, *European Company and Financial Law Review*, vol. 14, Nr. 3/2017, 407.

48 I. Barsan, 407; Вук Огњановић, „Друштвена одговорност привредних друштава и вредновање на финансијским тржиштима“, *Право и привреда*, бр. 4–6/2010, 262.

49 Richard Barker, Robert G. Eccles, „Should FASB and IASB be responsible for setting standards for nonfinancial information“, Green paper, 12. 10. 2018, доступно на адреси: https://www.sbs.ox.ac.uk/sites/default/files/2018-10/Green%20Paper_0.pdf, 12. 11. 2019, 6–7.

50 Директива о извештавању, чл. 19а.

поштовање људских права, борбу против мита и корупције укључујући: кратак опис пословног модела; опис политике друштва у вези са тим питањима, укључујући анализе и резултате тих мера; преглед ризика, те начин управљања ризицима и кључне нефинансијске показатеље успешности важне за пословање.⁵¹ У извештај се могу, *по потреби*, унети позивања на износе исказане у годишњим финансијским извештајима, уз додатна објашњења тих износа.⁵² Потреба повећања транспарентности у погледу спровођења политике различите заступљености је препозната у Акционом плану ЕУ из 2012. године,⁵³ затим у Предлогу Директиве о извештавању, а касније и у самој Директиви о извештавању. Уједно, то је један од главних разлога доношења Директиве о извештавању. Изменама Рачуноводствене директиве је предвиђено укључивање у извештај о корпоративном управљању додатних информација о опису политике различите заступљености у одборима која се примењује у вези са административним, управљачким и надзорним телима друштва (обзиром на аспекте као што су, примера ради, старост, пол или образовање и струка), циљевима и начину на који се она спроводи, као и резултатима у периоду извештавања.⁵⁴ У случају неспровођења такве политике, у извештају се морају образложити разлози (*comply or explain*).⁵⁵

Постоје извесне сличности између садржаја годишњег извештаја о пословању и садржаја нефинансијског извештаја према Директиви о извештавању.⁵⁶ Извештај о пословању у српском праву већином садржи

51 Директива о извештавању, чл. 19а.

52 Директива о извештавању, чл. 19а ст. 3.

53 Вид. Акциони план: модеран правни оквир за повећано ангажовање акционара и одрживост компанија (European commission, Action plan: European Company Law and Corporate Governance – a Modern Legal Framework for more Engaged Shareholders and Sustainable Companies, Brussels, 2012) – Акциони план ЕУ, доступно на адреси: www.eur-lex.europa.eu, 20. 9. 2019, 6.

54 Рачуноводствена директива, чл. 20.

55 Директива о извештавању, чл. 20 ст. 1 тач. (г). Помало је необично што Директива овде, осим што налаже да се пружи објашњење зашто се такве политике не спроводе, додаје да „не постоји обавеза успостављања такве политике“. Природа правила „примени или објасни“ треба да омогући да се не поступи по неком правилу, ако је то оправдано у конкретном случају, па није јасно зашто су писци нагласили да не постоји обавеза успостављања политике. Вид. Директива о извештавању, рецитал 19. Више о природи правила примени или објасни, вид. Вук Радовић, „Развој културе одступања од „Примени или објасни“ правила корпоративног управљања“, *Анали Правној факултету у Београду*, бр. 2/2015. На територији ЕУ је у циљу побољшања квалитета извештавања донета и препорука која даје смернице у погледу тога шта треба да садржи задовољавајуће објашњење. Детаљније о томе вид. В. Радовић (2015), 29–34.

56 Закон о рачуноводству, чл. 29 прописује да овај извештај садржи информације о пословним активностима и структури друштва, приказ финансијског положаја

информације које се односе на нефинансијске показатеље пословања, тако да и он обраћа пажњу на области које Директива о извештавању има у виду, с тим што домаћа правила нису ни приближно разрађена као европска. Заједничка је, на пример, обавеза извештавања о опису пословног модела, кадровским питањима, нефинансијским показатељима кључним за пословање, о праћењу ризика, стратегијама за управљање тим ризицима и резултатима тих стратегија. Такође, српски закон придаје пажњу улагањима у циљу заштите животне средине, али и улагањима у истраживање и развој.⁵⁷ Осим закона, Кодекс корпоративног управљања ПКС захтева објављивање релевантних информација које се односе на све „друштвено одговорне активности које друштво спроводи“.⁵⁸ Може се закључити да су у српском праву присутна правила о објављивању нефинансијских информација, али да нису систематично изложена, нити је јасно опредељено да се ради о обавези нефинансијског извештавања.⁵⁹ Ипак, у српском праву несумњиво постоји добар основ за укључивање правила о нефинансијском извештавању.

И поред велике важности заштитно-информативне функције, у одређеним случајевима се друштва изузимају из обавезе извештавања, будући да извештавање некада може имати за последицу проузроковање знатне или неотклоњиве штете друштву.⁶⁰ Директива о извештавању познаје четири изузетка од обавезе објављивања.⁶¹

и резултата пословања, финансијске и нефинансијске показатеље, информације о кадровским питањима. Затим, информације које се односе на улагања у циљу заштите животне средине; активности истраживања и развоја; информације о откupu сопствених акција/удела; постојање огранка; информације о коришћењу финансијских инструмената; циљеве и политике везане за управљање финансијским ризицима, изложеност ценовном, кредитном, ризику ликвидности и ризику новчаног тока, као и информације о стратегијама и оцени ефикасности предузетих стратегија у циљу спречавања остваривања ових ризика. Поред тога, релевантне су и одредбе Закона о тржишту капитала, чл. 50 ст. 3 и Правилника о садржини, форми и начину објављивања годишњих, полугодишњих и кварталних извештаја јавних друштава, *Службени гласник РС*, бр. 14/2012, 5/2015 и 24/2017, чл. 3 ст. 1 тач. 3.

57 Упор. Закон о рачуноводству, чл. 29 и Директива о извештавању, чл. 19а и чл. 20 ст. 1 тач. (г).

58 Кодекс ПКС, принцип 33.

59 У припреми је нацрт новог Закона о рачуноводству, који би требало да усклади српско право са правом ЕУ, између осталог, и у домену нефинансијског извештавања, али о тексту нацрта овде неће бити речи детаљније.

60 У принципима корпоративног управљања ОЕЦД-а се наводи да се од друштава не очекује да објављују информације ако би то могло довести у питање њихову позицију, под условом да се инвеститори на тај начин не доводе у заблуду или се спречава њихова потпуна информисаност. ОЕЦД Г20 принципи корпоративног управљања, 4; изузетак познају и ISO 26000, вид. тачку 4.3.

61 Упор. Директива о извештавању, чл. 19а ст. 1, 3 и 4.

Најпре, државе чланице могу дозволити да се у изузетним случајевима изоставе информације које се односе на *предстојеће гођање или ишћања током преговора*. То под претпоставком да би објављивање таквих информација, у складу са образложеним мишљењима чланова административних, управљачких и надзорних тела који делују у оквиру надлежности одређених националним правом (и који сnose колективну одговорност за то мишљење), могло нанети озбиљну штету положају друштва. Необјављивање информација не сме да „спречи фер и објективно разумевање развоја, пословних резултата и положаја друштва, те учинка његових активности“.⁶² Овај изузетак се, уз одређене разлике, подудара са оним прописаним у ОЕЦД-овим принципима корпоративног управљања, а такви изузеци нису страни ни српском праву.⁶³ Оно што је заједничко изузецима прописаним у сва три наведена извора јесте циљ – спречавање озбиљне/неотклоњиве штете уз уважавање потребе да се не угрози циљ информисања. Под тим условима се ови изузеци чине оправданим и сврсисходним.

Други изузетак, уједно и најпроблематичнији, се односи на случај када друштво *објави извештај о пословању и посебан нефинансијски извештај* који се односи на исту пословну годину као и извештај о пословању, а који садржи све прописане информације. Друштво се тада изузима под једним од наведена два услова: 1) ако објави посебан извештај заједно са извештајем о пословању или 2) објави извештај на интернет страници друштва на коју се упућује у извештају о пословању у разумном року који није дужи од 6 месеци од дана биланса.⁶⁴ Иако интегрално извештавање има несумњиве предности, јер представља обједињени приказ кључних финансијских и нефинансијских показатеља пословања, извештавање у форми посебног извештаја је и даље широко распрострањено, а главна предност се огледа у томе што корисницима омогућава лакше сналажење јер се акценат ставља на одређене информације.⁶⁵ Спорно је да ли се наведени изузе-

62 Директива о извештавању, чл. 19а и чл. 29.

63 Вид, примера ради, Правилник о објављивању инсајдерских информација које се непосредно односе на издаваоца и о одређивању оправданих интереса издаваоца у сврху необјављивања, *Службени гласник РС*, бр. 31/2011, чл. 4, којим је предвиђено да издавалац може, на сопствену одговорност, да донесе одлуку о одлагању објављивања, под условом да се на тај начин јавност не доводи у заблуду и да издавалац обезбеди поверљивост информације, при чему је комисија овлашћена да ближе одреди околности које указују на постојање таквог интереса и додатне мере потребне за обезбеђивање поверљивости информације. Вид. и ЗТК, чл. 81.

64 Директива о извештавању, чл 19а ст. 4 тач. (а) и (б).

65 Овом констатацијом аутор не жели да умањи све остале предности интегралног извештаја. Остајемо при ставу да је интегрално извештавање комплетнији, и самим тим ефикаснији инструмент од засебног извештаја. Више о томе вид. Бојан

так односи само на информације које улазе у садржај нефинансијског извештаја или се примењује и у случају извештавања о спровођењу политика различите заступљености у одборима.⁶⁶ Иако се у члану који прописује садржај нефинансијског извештаја изричито наводи да се изузетак односи на обавезе утврђене тим чланом,⁶⁷ дилема произлази из тога што се у преамбули⁶⁸ Директиве о извештавању наводи да нефинансијски извештај треба да садржи и „информације о мерама предузетим ради обезбеђивања једнакости полова“, као и информације о кадровским питањима, што може навести на закључак да су обухваћене и информације које се односе на спровођење политике различите заступљености у одборима.⁶⁹ Обезбеђивање једнакости полова је ипак само део питања различите заступљености у одборима (која се односи не само на једнакост полова, већ и на, примера ради, старост, пол, струку и образовање).⁷⁰ Подношење посебног извештаја не би требало да значи истовремено и испуњавање обавезе извештавања о спровођењу политике различите заступљености у одборима из неколико разлога. Најпре, писци засигурно нису желели да допусте друштвима избегавање обавезе извештавања (прецизније, непотпуно информисање) сачињавањем посебног извештаја, обзиром на то да се у самом члану који прописује изузетак наведи да посебан извештај треба да садржи *све ирописане погашке*.⁷¹ Друго, проблем непостојања различите заступљености у одборима препознат је као један од два разлога због којих се доноси Директива о извештавању.⁷² Такође, у члану који се односи на садржај нефинансијског извештаја није јасно опредељено које информације спадају у кадровска питања (рецитал обухвата само различитост полова). Не треба губити из вида да *субјекти објављивања* наведених информација нису исти у оба случаја (извештај о корпоративном управљању састављају субјекти од јавног интереса без обзира на величину и број запослених, док се обавеза нефинансијског извештавања односи на велика друштва и групе, чији број запослених прелази 500 и која су истовремено субјекти од јавног

Савић, *Концепт и инструменти извештавања предузећа – инструменти подмирења информационог потреба кључних стейкхолдера*, докторска дисертација, Економски факултет Универзитета у Крагујевцу, 2013.

66 Вид. D. Gergely Szabó, K. Engsig Sørensen, 20–21.

67 Вид. Директива о извештавању, чл. 19а ст. 1 у вези са чл. 19 ст. 4.

68 Преамбула нема обавезујући карактер, али је од великог значаја приликом тумачења.

69 Вид. Директива о извештавању, чл. 19а.

70 Директива о извештавању, рецитал 7 у вези са чланом 19а и 20 ст. г).

71 Вид. Директива о извештавању, чл. 19а ст. 4.

72 Вид. Предлог Директиве о извештавању, 3; вид. и рецитал 18 Директиве о извештавању који указује на значај различитости одбора. Такође вид. Радни документ, 3.

интереса).⁷³ Постоји мишљење да је обавеза извештавања прописана на два места из разлога што се извештавање о спровођењу политике различите заступљености у нефинансијском извештају односи на све запослене, што није случај са извештајем о корпоративном управљању.⁷⁴ Дакле, у питању су две одвојене обавезе, упркос томе што су ове информације повезане у логичком смислу. Остаје дилема да ли би било боље решење да је информисање о спровођењу политике различите заступљености прописано у оквиру нефинансијског извештаја, уз уједначавање критеријума обвезника и садржине, чиме би се избегло да се два пута извештава о чињеницама које се тичу различите заступљености у одборима. Поред тога, постоји могућност да се посебан извештај објави са закашњењем у односу на извештај о пословању (у складу са прописаним изузетком, то може бити период до 6 месеци), у чији садржај улази извештај о корпоративном управљању. Такво „двоструко“ извештавање може узроковати да информације које се односе на иста питања буду различите услед промена које су наступиле у међупериоду, што може негативно утицати на кориснике, јер неће знати на које податке треба да се ослоне. У вези са информацијама о спровођењу политике различите заступљености, предвиђен је још један изузетак у случају друштава чије хартије нису укључене у трговину на регулисаном тржишту, осим ако се тим хартијама од вредности тргује на мултилатералној трговачкој платформи.⁷⁵

Конечно, трећи изузетак се односи на *консолидоване њословне извештаје* када је матично друштво, које је истовремено и друштво ћерка, укључено у консолидовани извештај или посебни извештај другог друштва.⁷⁶ Такође, изузимање постоји и у случају еквивалентним са изузетцима постављеним у случају нефинансијског извештаја.⁷⁷

IV Закључак

Важност информисања као општег института компанијског права је данас неспорна. Нефинансијско информисање, обзиром да проширује постојеће оквири извештавања значајно доприноси ублажавању асиметрије информација, повећању транспарентности, друштвене одговорности и заштити носилаца интереса пословања привредног друштва.

73 Упор. чл. 19а ст. 1 Директиве о извештавању и чл. 20 Рачуноводствене директиве у вези са чл. 2 ст. 1 тач. а.

74 D. Gergely Szabó, K. Engsig Sørensen, 12.

75 Директива о извештавању, чл. 20 тач. ц.

76 Вид. Директива о извештавању, чл. 29а ст. 3.

77 Вид. Директива о извештавању, чл. 29а ст. 4 у вези са чланом 19а.

Посебно је важно што објављивање повољно утиче на боље праћење ризика, планирање, будући развој и као такав служи не само лицима ван друштва, већ и самом друштву. Дакле, функција нефинансијског извештавања се не може ограничити на извештавање о утицају на животну средину или филантропску димензију пословања друштва, већ представља корективни институт који у доброј мери надомешћује недостатке финансијског извештавања. Ово под условом да се обезбеди кредибилитет информација, благовремено и континуирано (за почетак, барем редовно) извештавање. Иако нефинансијско извештавање заузима значајно место у систему заштите путем информисања, ефективна заштита интереса подразумева коришћење других института (попут ревизије). Посебно је важно да се успостави одговарајући правни оквир уз адекватне механизме контроле и санкционисања, чиме ће се обезбедити доследна и ефикасна примена права. Наравно, ниједан институт није без недостатака, па тако ни овај, што се посебно односи на проблем избора и обима информисања, уз истовремено уважавање потребе да трошкови не премаше корист. Посебна опрезност је неопходна приликом имплементације правила из Директиве о извештавању у српски систем. Директива о извештавању је добра основа за будуће уређење нефинансијског извештавања у српском праву, али под условом да се уваже и критике изнете на њен рачун. Треба настојати да се искористе све предности које пружа минимална хармонизација у циљу јачања транспарентности, друштвене одговорности компанија, али и других циљева које смо истицали на одговарајућим местима у овом раду. Ипак, треба уважити чињеницу да претерана регулација у виду материјалних норми носи са собом одређене недостатке, те да постоји потреба да се одређена питања препусте сфери „меког права“.

Коришћена литература

Акциони план: модеран правни оквир за повећано ангажовање акционара и одрживост компанија (European Commission, Action plan: European Company Law and Corporate Governance – A Modern Legal Framework for More Engaged Shareholders and Sustainable Companies, Brussels 2012), доступно на адреси: www.eur-lex.europa.eu, 20. 9. 2019.

Barker Richard, Eccles Robert G., Should FASB and IASB be responsible for setting standards for nonfinancial information, Green paper, 12. 10. 2019, доступно на адреси: https://www.sbs.ox.ac.uk/sites/default/files/2018-10/Green%20Paper_0.pdf, 12. 11. 2019.

- Barsan Iris, „Corporate Accountability: Non-financial Disclosure and Liability – A French perspective“, *European Company and Financial Law Review*, Vol. 14, Nr. 3/2017.
- Васиљевић Мирко, *Корпоративно управљање – изабране теме*, Удружење правника у привреди Србије, Београд, 2013.
- Gergely Szabó Dániel, Engsig Sørensen Karsten, New EU Directive of Non-financial Information (CSR), доступно на адреси: <https://ssrn.com/abstract=2606557>, 15. 7. 2019.
- Gilotta Sergio, „Disclosure in Securities Markets and the Firm’s Need for Confidentiality: Theoretical Framework and Regulatory Analysis“, *European Business Organization Law Review*, Vol. 13, Nr. 1/2012.
- Engsig Sørensen Karsten, „Disclosure in EU Corporate Governance – A Remedy in Need of Adjustment“, *European Business Organization Law Review*, Vol. 10, Nr. 2/2009.
- Ioannou Ioannis, Serafeim George, The Consequences of Mandatory Corporate Sustainability Reporting, доступно на адреси: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1799589, 18. 7. 2019.
- Извештај Високе групе експерата компанијског права о модерном правном оквиру за компанијско право у Европи (Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe, Brussels, November 2002), доступно на адреси: http://ec.europa.eu/internal_market/company/modern/index_en.htm#background, 10. 7. 2019.
- Merkt Hanno, „Creditor Protection Through Mandatory Disclosure“, *European Business Organization Law Review*, Vol. 7, Nr. 1/2006.
- Merkt Hanno, „Disclosing Disclosure: Europe’s Winding Road to Competitive Standards of Publication of Company – Related Information“, *Reforming Company and Takeover Law in Europe* (eds. Ferrarini Guido, Hopt Klaus J., Winter Jaap and Wymeersch Eddy), Oxford, 2004.
- Merkt Hanno, „European Company Law Reform: Struggling for a More Liberal Approach“, *European Company and Financial Law Review*, Vol. 1, Nr. 1/2004.
- ОЕЦД Г20 принципи корпоративног управљања (OECD G20 Principles of Corporate Governance, OECD publishing, Turkey 2015), доступно на адреси: <http://www.oecd.org/corporate/ca/corporategovernanceprinciples/31557724.pdf>, 10. 10. 2019.
- Предлог Директиве о нефинансијском извештавању (European Commission, Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC as regards disclosure of non-financial and diversity information by a

- certain large companies and groups, Strasbourg, 16.4.2013), доступно на адреси: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52013PC0207>, 12. 11. 2019.
- Радовић Вук, „Развој културе одступања од „Примени или објасни“ правила корпоративног управљања“, *Анали Правној факултету у Београду*, бр. 2/2015.
- Radović Vuk, Zara Fernandez, Karlos Huan, *Korporativno upravljanje (dopunjeno izdanje)*, International Finance Corporation, Beograd, 2011.
- Stahl Carolin, *Information Overload am Kapitalmarkt*, Nomos, 2013.
- Међународни оквир интегралног извештавања (The international Integrated Reporting Council (IIRC), The International <IR> Framework), доступно на адреси: <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2013/12/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf>, 22. 10. 2019.
- Ulen Thomas S., „Information in the Market Economy – Cognitive Errors and Legal Correctives“, *Party Autonomy and the Role of Information in the Internal Market* (eds. Stefan Grundman, Wolfgang Kerber, Weatherill Stephen), Walter de Gryter, Berlin – New York, 2001.
- Јевремовић Петровић Татјана, „Обавезно објављивање као инструмент заштите поверилаца у компанијском праву“, *Право и привреда*, бр. 4–6/2011.
- Јовановић Небојша, „Извештавање о пословању акционарског друштва“, *Корпоративно управљање: групи део* (ур. Мирко Васиљевић, Вук Радовић), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2009.
- Кодекс Београдске берзе, доступно на адреси: <https://www.belex.rs/data/2012/05/00074542.pdf>, 10. 10. 2019.
- Кодекс Корпоративног управљања Привредне коморе Србије, доступно на адреси: <http://www.pks.rs/SADRZAJ/Files/Tekstil%20i%20koza/Kodeks%20korporativnog%20upravljanja.pdf>, 10. 10. 2019.
- Николас Талеб Насим, *Црни Лабуд*, Хеликс, Смедерево, 2015.
- Огњановић Вук, „Друштвена одговорност привредних друштава и вредновање на финансијским тржиштима“, *Право и привреда*, бр. 4–6/2010.
- Поповић Веселин, Бојанић Ранко, Неранчић Бранислав, Тодоровић Александра, „Дилеме и изазови нефинансијског извештавања-место и улога контролинга“, *Улога интерне ревизије и контролинга у нефинансијском извештавању*, доступно на адреси: <http://www.ftn.uns.ac.rs/102841300/uloga-interne-revizije-i-kontrolinga-u-nefinansijskom-izvestavanju>, 10. 10. 2019.

- Савић Бојан, *Концептиј интјејрисаној извештавања јредугећа – инстјрументј јодмирења информационих јојреба кључних стјејкхолдера*, докторска дисертација, Економски факултет Универзитета у Крагујевцу, 2013.
- Скраћени пратећи извештај уз Предлог директиве о нефинансијском извештавању (European Commission, European staff working document executive summary of the impact assessment accompanying the document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC as regards disclosure of non-financial and diversity information by a certain large companies and groups, Strasbourg, 16. 4. 2013), доступно на адреси: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52013SC0127>, 11. 11. 2019.
- Смернице за извештавање мултинационалних компанија (Guidelines for Multinational Enterprises), OECD Publishing, 2011, доступно на адреси: www.oecd.org, 10. 10. 2019.
- Смернице Комисије за нефинансијско извештавање (European Commission, Guidelines on Non-financial Reporting, Brussels, 2017), доступно на адреси: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52017XC0705\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52017XC0705(01)), 15. 10. 2019.
- Стандард ISO26000 (International Standardization Organization, Standard ISO 26000).
- Финални извештај – Препоруке радне групе о објављивању финансијских информација у вези са климатским питањима (European Commission, Final report – Recommendation of the Task Force on Climate-related Financial Disclosures), доступно на адреси: www.fsb-tcfd.org, 12. 10. 2019.
- CFA institute, CFA Institute Member Survey Report – Usefulness of Key Performance Indicators and Other Information Reported Outside Financial Statements, 2018, доступно на адреси: www.cfainstitute.org/Survey/KPIs_survey.pdf, 10. 11. 2019.

Milena MITROVIĆ

LL.M student at the University of Belgrade Faculty of Law

DEVELOPMENT OF THE EU LEGAL FRAMEWORK ON NON-FINANCIAL REPORTING

Summary

Until recently, legislation was almost exclusively dealing with the publication of financial statements and management reports, while publication of non-financial statements was mostly on a voluntary basis. The protection of investors and other stakeholders was achieved through financial and management reports, but it became clear that they were not sufficient to respond to the information requests of interested parties. Non-financial disclosure becomes a matter of particular interest after the adoption of the Non-financial Reporting Directive, which provides for the obligation to publish reports for large companies that are public interest entities, parent companies of large groups, in both cases with over 500 employees. This paper deals with the analysis of the legal sources, personal scope, material scope and purpose of non-financial disclosure. Having in mind aspirations of the Republic of Serbia to join the EU, obligations undertaken by signing the Stabilization and Association Agreement, and especially the increasing importance of disclosing the non-financial indicators, the paper also considers the harmonization of Serbian law with EU law.

Key words: *Non-financial disclosure. – Shareholders protection. – Corporate Social Responsibility. – Non-financial Reporting Directive.*

Датум пријема рада: 20. 1. 2020.

Датум прихватања рада: 26. 2. 2020.